

Rozhodnutí Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 07.12.1962, sp. zn. 9 C 279/61, ECLI:CZ:OSP1:1962:9.C.279.1961.1

Číslo: 43/1963

Právní věta:

Odpovědnost pokladníka Státní spořitelny v případě porušení předpisů o provádění pokladních operací. Odpovědnost za tzv. pokladní manko.

Soud: Obvodní soud pro Prahu 1

Datum rozhodnutí: 07.12.1962

Spisová značka: 9 C 279/61

Číslo rozhodnutí: 43

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Náhrada škody zaměstnancem

Předpisy: 71/1958 Sb. § 1

§ 2

§ 4 odst. 1

§ 6

§ 8

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalující Státní spořitelna se domáhala na žalovaném býv. vedoucím pobočky Státní spořitelny zaplacení částky odpovídající výši trojnásobku jeho platu, a to v podstatě z toho důvodu, že porušením služebních předpisů z nedbalosti zavinil, že žalobci vznikla škoda v částce 10 000 Kčs.

Žalovaný namítal, že v trestním řízení byl zproštěn obžaloby i pro nedbalostní rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, a to v podstatě z toho důvodu, že se sám neúčastnil pokladních operací dne 24. 5. 1960, kdy došlo k zmenšení konta o částku 10 000 Kčs, jež nebyla zapsána ve vkladní knížce, že toho dne odpoledne nebyl ani v rozhodné době ve službě a že jeho nedbalé jednání, kterého se nepopíratelně dopustil dne 8. 6. a dne 4. 9. 1960, není v příčinné souvislosti s vzniklou škodou, protože škoda vznikla již neoprávněnou výplatou částky 10 000 Kčs, na které se nepodílel.

Obvodní soud pro Prahu 1 rozsudkem uznal žalovaného povinným zaplatit žalující Státní spořitelně částku 3610,20 Kčs.

Tento rozsudek, proti němuž odvolání nebylo podáno, se stal pravomocným.

Odůvodnění:

Předem je třeba říci, že i když se vyjde ze zprošťujícího trestního rozsudku a z jeho zjištění, že to nikterak nevyklučuje možnost požadovat na žalovaném náhradu škody podle ust. § 2 zák. č. 71/1958 Sb.

Odpovědnost za škodu z hlediska občanskoprávního nelze totiž směřovat s odpovědností trestně právní. Přímý vztah odpovědnosti podle předpisů trestně právních k odpovědnosti podle předpisů občanskoprávních se projevuje ve svých důsledcích jen v případě, když škůdce byl soudem v trestním řízení uznán vinným trestným činem, v souvislosti s nímž byla způsobena škoda a kdy soud v občanskoprávním řízení je vázán pravomocným odsuzujícím rozhodnutím trestního soudu v otázce, zda byl spáchán trestný čin a kde ho spáchal (§ 92 o. s. ř.). Jestliže ovšem škůdce nebyl uznán vinným trestným činem a není tu tedy pravomocné rozhodnutí trestního soudu ve smyslu ustanovení § 92 o. s. ř., soud v občanskoprávním řízení sám posoudí z hlediska platných předpisů (v souzené věci z hlediska ustanovení zák. č. 71/1958 Sb.) odpovědnost škůdce za způsobenou škodu.

V souzené věci přichází v úvahu odpovědnost podle § 2 zák. č. 71/1958 Sb., kde podnik prokazuje zavinění zaměstnance.

K ujasnění otázky zavinění žalovaného provedl soud obsáhlé dokazování výsledkem celého personálu odbočky, a to zejména v tom směru, aby bylo zjištěno, jakým způsobem se prováděly pokladní operace.

Především, pokud jde o vlastní pohyb vkladní knížky vkladatele J. H., z níž měla být částka 10 000 Kčs vyplacena, zjistil soud z výsledku žalovaného a svědků toto:

Dne 24. 5. 1960 po 15.45 hod., když již vedoucí pobočky na pobočce nebyl, pracovala na pobočce jako pokladní B. G. Při této službě G. B. vyplnila jako likvidátorka, ač byla pokladní, příslušný doklad na výplatu 10 000 Kčs z konta I. H.; tuto částku musela z pokladny vyzvednout. Komu ji vyplatila, či zda si ji ponechala, zjištěno nebylo.

Vlastní doklad podepsala potom jako pokladní a dala ho ošifrovat nezletilé tehdy pracovníci A. J., která ten den odpoledne na pobočce vypomáhala jako likvidátor. Tato pracovnice tento doklad, vyplněný ve všech položkách pokladníkem, sama jako likvidátor podepsala.

Ať již příslušný zápis vyplnila G. B. či A. J., peníze vyplaceny nebyly. Protože se musela činit denní uzávěrka a následná strojová kontrola a protože nebylo zjištěno závad ve stavu pokladny a kont, znamená to, že peníze musely být z pokladny odčerpány. Vkladatel peníze nedostal. Musel si je proto ponechat někdo z personálu pobočky.

Dne 3. 6. 1960 byla vkladní knížka předložena vkladatelem. Tehdy vykonával funkci pokladníka žalovaný vedoucí pobočky, zatím co likvidátorkou byla opět A. J. Pokladní doklad byl správně vyplněn A. J. ve všech kolonách a byl také správně vyznačen konečný stav, který se vyznačuje podle stavu vkladní knížky. Tento stav ovšem nemohl souhlasit se stavem konta. Žalovaný tehdy provedl výplatu v částce 6276,13 Kčs. Nesrovnal zápisy ve vkladní knížce se zápisy na vkladovém kontu a s pokladním dokladem, neboť jinak by musel zjistit, že po výplatě ze dne 24. 5. 1960 je vkladový zůstatek na kontě o 10 000 Kčs menší, než jaký byl vyznačen ve vkladní knížce a na pokladním dokladu. Jak již řečeno, příslušný doklad, vystavený likvidátorkou A. J., je v rozhodující rubrice zůstatku vkladu vystaven správně, t. j. podle vkladní knížky. Žalovaný nejen že jako pokladní neprovedl tzv. provozní kontrolu, ale do knížky se jako pokladník ani nepodepsal. Pokladní doklad, který dostal k realizaci, byl správný. Doklad, jak byl nalezen, byl zfalšován, protože na něm byly

provedeny nedovolené škrty a úpravy, jež jsou v rozporu s platnými předpisy. Toto zfalšování se muselo stát před postrojovou kontrolou, protože jinak by se při této kontrole na nesoulad mezi zůstatkem na dokladu a zůstatkem na kontě muselo přijít.

Dne 6. 9. 1960 byla vkladní knížka vkladatele J. H. předložena na pobočce znovu a bylo vyplaceno dalších 8000 Kčs. V ten den nebylo k dispozici příslušné vkladové konto, které bylo nalezeno později, a to mezi běžnými zrušenými účty. Nalezla je B. G., když se vrátila z dovolené. Přesto, že vkladové konto k dispozici nebylo, žalovaný dal souhlas k výplatě, spoléhaje se na záznamy ve vkladní knížce, ač nemohl porovnat záznamy a zůstatky na knížce s údaji ve vkladním kontu. Protože ve skutečnosti byl vklad na kontu o 10 000 Kčs menší, stal se vkladový účet vkladatele J. H. po výplatě těchto 8000 Kčs debetním, a to částkou 3000 Kčs.

Toto konto nalezla B. G. dodatečně po návratu z dovolené a v této době přepsala i předprimanotu z 24. 5. 1960, protože po výplatě 6. 9. 1960 svědkyně A. V., jak opět mimo jakoukoliv pochybnost vypověděla, předprimanotu ještě v původním znění viděla. Pak ještě došlo k jednání s vkladatelem, při kterém nabízela B. G. vkladateli J. H. 10 000 Kčs, resp. úpis na ně, když bude souhlasit se zápisem výplaty ve své knížce.

Soud vychází z věrohodnosti výpovědi svědka J. H., že ani on ani nikdo jiný za něho vkladní knížku, na jejíž číslo byl proveden odpis z konta dne 24.5.1960 nepředložil, takže je prakticky vyloučena možnost omylu. Omyl totiž, a to v tom směru, že by se výplata napsala v jiné vkladní knížce na konto vkladatele J. H., by při zachování všech předpisů byl možný jen tehdy, když by vkladní knížka J. H. a onoho jiného neznámého vkladatele zněla přesně na částku 21 276,13 Kčs. Je nepravděpodobné, že by na pobočce byly dvě vkladní knížky s tímto stavem konta. Proto je soud toho názoru, že došlo ze strany personálu k nedovolené machinaci. K tomu přistupuje i to, že podobný případ, jako se stal u vkladní knížky J. H., byl nyní zjištěn ještě v případě jiného vkladatele, kde rovněž konto bylo zatíženo výplatou 1000 Kčs, jež nebyla zapsána v knížce, nehledě k tomu, že již dříve se vyskytl podobný případ jiného vkladatele.

I když tyto okolnosti budou, jak sdělil zástupce žalobce, předmětem samostatného řízení, lze z nich dovodit ten závěr, že je nepravděpodobné, že by vkladatel J. H. či někdo jím pověřený knížku předložil a peníze obdržel. Ostatně J. H. nemohl falšovat účetní doklad z 3. 6. 1960, nemohl přepsat předprimanotu z 24. 5. 1960.

Pokud jde o všeobecný stav chodu provozu na pobočce, zjistil soud z výsledku samotného žalovaného, že v pobočce bylo zvykem, že při návalu práce pokladník vypomáhal likvidátorovi, vyplnil i rubriku s novým zůstatkem vkladu, což již je zcela nepřipustné. Svědkyně G. B. sama vypověděla, že tuto rubriku nového zůstatku vkladu zásadně vyplňovala podle stavu konta, ačkoliv se tak zásadně mělo dít podle stavu vkladní knížky. Žalovaný pak k tomu dodává, že sám nepřišel na to, že B. G. jako likvidátorka takto zásadně nesprávně postupuje.

Žalovaný dle připustil, že postrojová kontrola se prováděla na pobočce pouze číselně, tj. že byl vlastně zájem jen na tom, aby byl odsouhlasen konečný zůstatek, že však kontrola se vůbec netýkala kvality dokladů, tj. toho, jak jsou vyplňovány, a zda jsou vyplňovány oprávněnými osobami. Žalovaný připustil, že vytýkal pouze, když pokladní doklady byly psány nečitelně.

Žalovaný připustil také, že se předprimanoty přepisovaly, když byly poškozeny, že se zaměstnanci žalovaného jako vedoucího ani neptali o souhlas a že přepsané předprimanoty nebyly spojeny s opačným originálem.

Takto lící činnost všech zaměstnanců sám žalovaný. V konkrétním případě o žalovaném bylo zjištěno, že ve funkci pokladníka vůbec neprováděl provozní kontrolu a že zřejmě při postrojové kontrole trpěl

takové doklady, které byly pochybné, jako např. doklad z 3. 6. 1960. Bylo totiž již vysvětleno, že do postrojové kontroly musel přijít tento doklad zfalšovaný, protože by jinak závěrečný zůstatek se musel o 10 000 Kčs rozcházet. Žalovaný sám připouští, že byl-li doklad škrtnut, měl být při postrojové kontrole pozastaven a nebyl-li škrtnut, měla postrojová kontrola přijít na chybu.

Z toho, že někdo mohl zfalšovat doklad z 8. 6. 1960 a že B. G. mohla po 6. 9. 1960 přepsat předprimanotu, plyne, že žalovaný jako vedoucí nezajistil též bezpečnou úschovu těchto důležitých dokladů a že umožnil, aby kdokoliv z personálu k těmto dokladům měl volný přístup.

Celý tento stav vyplývá vlastně již z výpovědi žalovaného. Stačí proto navíc uvést z výpovědi dalších svědků, že G. B. při výkonu funkce pokladníka pomáhala likvidátorům, a to až do té míry, že někdy vyplňovala zůstatek vkladu, že tento zůstatek vyplňovala podle konta, že nedělala řádně provozní kontrolu a že na pobočce se směrnice o provádění pokladních operací nedodržovaly. Dále se zjišťuje shodně z výpovědi H. V., že i ona, když vypomáhala jako pokladní likvidátorovi, někdy vyplnila i nový zůstatek vkladu, že se stávalo, že pokladník provedl všechny likvidační práce, peníze vyplatil a dal doklad dodatečně likvidátorovi k podpisu, že se výjimečně také stalo, že pokladník za likvidátora vyplnil i příslušný zápis ve vkladní knížce. Jedině svědkyně A. P. popřela, že by v případě, že jako pokladní vypomáhala likvidátorovi, vyplňovala rubriky a zápisy, které v žádném případě nesmí vyplnit nikdo jiný než likvidátor. Připustila však, že k chybám v likvidaci docházelo častěji. Když prováděla postrojovou kontrolu, omezovala se na stránku čistě účetní a nezkoumala kvalitu dokladu. Prohlásila dokonce, že kdyby dostala doklad se škrty, jak je např. z 3. 6. 1960, že by ho nepozastavila.

Takový byl stav chodu provozu na pobočce podle zjištění, která byla učiněna, a tak se odehrál také případ s vkladní knížkou vkladatele J. H., v němž se spatřuje zavinění žalovaného.

Žalobce se domáhá proti žalovanému náhrady škody ve smyslu § 2 zák. č. 71/1958 Sb. Vzhledem k stanovisku rozsudku tr. soudu vycházel návrh žalobce, podaný v rozhodčím řízení, z té skutečnosti, že B. G. se dopustila pouze porušení povinnosti z nedbalosti. Návrh vychází i z toho, že rovněž žalovaný se dopustil z nedbalosti porušení předpisů a povinností, uložených mu jako vedoucímu.

Vztahuje se tedy na žalovaného ustanovení zák. č. 71/1958 Sb. Jde nyní o to, zda žalovaný má zvýšenou odpovědnost podle § 4 odst. 1, § 8 cit. zák. nebo obecnou odpovědnost podle § 2, 6 cit. zák.

Zvýšenou odpovědnost podle § 4 odst. 1 cit. zák. by žalovaný měl, kdyby s ním byla uzavřena písemná smlouva o odpovědnosti za hodnoty svěřené k vyúčtování. Platí tu ustanovení § 2 odst. 2 vyhl. č. 187/1960 Sb., o provádění pokladních operací a Pravidla o provádění pokladních operací v soustavě státních spořitelen schválené výnosem min. fin. z 29. 4. 1959, č. j. 116/183856/1958, vydaným podle § 20 odst. 1 zák. č. 8/1959 Sb. a uveřejněným ve Sbírce pokynů pro provoz státních spořitelen č. 5.¹⁾ Tyto předpisy zavedly zvláštní smlouvu o zvýšené odpovědnosti pokladníků, resp. jiných pracovníků, kteří mají odpovědnost za svěřené peníze. Podle bodu 2008 cit. pravidel pracovníci v pokladní službě (i když vykonávají třeba činnost jen přechodně), jsou povinni podepsat předem smlouvu o odpovědnosti za hodnoty převzaté k vyúčtování; podle bodu 2009 zaměstnanci stálých spořitelen odpovídají za svěřené hotovosti, ceniny a jiné hodnoty k vyúčtování ve smyslu § 4 odst. 1 zák. č. 71/1958 Sb. a jsou povinni nahradit skutečnou škodu v plné výši ve smyslu cit. zák. (tj. jestliže převzali odpovědnost za svěřené hodnoty smlouvou odpovědnosti) (srov. i § 9 odst. 1 vyhl. č. 187/1960 Sb.).

Leč ani žalovaný ani B. G., ačkoliv pracovali v pokladní službě (byť i žalovaný vykonával tuto činnost jen přechodně) a ačkoliv měli svěřeny hodnoty k vyúčtování, nepodepsali smlouvu o odpovědnosti za hodnoty svěřené k vyúčtování. Nutno tedy použít ustanovení § 2 zák. č. 71/1958 Sb., pokud jde o podmínky náhrady škody a ustanovení § 6 cit. zák., pokud jde o rozsah náhrady škody.

Za této situace žalobce samozřejmě může na každém z nich požadovat jen poměrnou část skutečné škody (§ 6 zák. č. 71/1958 Sb.), tedy jen část odpovídající 3měsíčnímu platu toho či onoho zaměstnance v rámci celkového rozdělení 60 % - 40 %, jež stanovil ředitel ústavu a s nímž za zjištěných okolností se ztotožňuje i soud.

Předpoklady odpovědnosti žalovaného jsou dány jako u každé žaloby z náhrady škody tím, aby byla zjištěna škoda, aby bylo zjištěno protiprávní jednání, aby bylo dáno zavinění a aby mezi tímto jednáním a škodou byla příčinná souvislost.

Nemůže být sporu o tom, že žalobci vznikla škoda v částce 10 000 Kčs, protože musel upravit konto vkladatele tak, jak vykazuje jeho vkladní knížka.

Není také sporu o tom, že žalovaný se dopustil porušení svých služebních povinností. To ostatně konstatoval i trestní rozsudek, který žalovaného zprostil obžaloby. Toto porušení povinností spatřuje soud v tom, že nedbale vykonával funkci vedoucího, tj., že prakticky nevykonával kontrolu toho, zda podřízení pracovníci pracují v souladu s platnými předpisy, či zda je soustavně porušují. Ačkoliv jde o naprosto základní otázku, že totiž práce likvidátora a pokladníka musí být oddělena (čl. 60.408 organizačního řádu Státních spořitelén, čl. 205 Pravidel o provádění pokladních operací v soustavě Státních spořitelén), žalovaný porušování této základní zásady prakticky soustavně trpěl.

Žalovaný nekontroloval kvalitu pokladních dokladů při postrojové kontrole a při jiných příležitostech, ačkoliv článek 502 Pravidel o provádění pokladních operací výslovně stanoví, jaké náležitosti musí mít původní doklady a za jakých okolností by bylo možné provést nějaké korektury. V tom směru ostatně platí ustanovení § 24 vyhl. min. fin. čís. 102/1958 Ú. l. Sám, pokud vykonával pokladní práce, nešel dobrým příkladem vstříc, protože postupoval stejně nedbale, snad ještě nedbaleji, než ostatní zaměstnanci, protože neprováděl provozní kontrolu, nesrovnával vkladní knížku s kontem a dokladem, dokonce se v ojedinělém případě do vkladní knížky ani nepodepsal. Jestliže žalovaný byl takto nedůsledný, když vykonával sám funkci pokladníka, nemohl očekávat od podřízených zaměstnanců, kterým co do přesnosti a ostražitosti měl být příkladem, větší míru péče o ostražitosti. Žalovaný neprováděl proti ustanovení článku 901 týchž pravidel, provozní kontrolu, nestaral se o řádné uložení účetních dokladů a po zjištění nesprávnosti neučinil patřičná hlášení, jak mu to tato pravidla ukládají. Místo aby s debetní částkou naložil podle ust. čl. 2204 až 2207 provozních pravidel, věc snažil se řešit samostatně v naději, že se snad chyba objeví.

Nemůže být tedy pochyb o tom, že žalovaný porušil své služební povinnosti ve smyslu § 2 zák. č. 71/1958 Sb.

Toto porušení povinností je po názoru soudu v příčinné souvislosti se vzniklou škodou. Kdyby totiž žalovaný netrpěl takový chod služby na pobočce, kdyby především prováděl svoji kontrolní funkci, pak by jistě nemohlo dojít k tomu, k čemu došlo dne 24. 5. 1960. Jakékoliv pochybení by se muselo u jedné z mnoha kontrol objevit.

Je tedy nutno mít za to, že jednání žalovaného je v příčinné souvislosti se vzniklou škodou, neboť je jednou z několika hlavních příčin.

Že pak toto jednání je zaviněné, to jest, že vyplývá z nedbalosti, nemůže být pochybnosti.

Protože zásadně žalovaný za vzniklou škodu odpovídá, třebaže jen v poměru 40 % a jen do výše 3měsíčního platu ve smyslu § 6 a § 18 zák. č. 71/1958 Sb.

Poněvadž žalovaný byl vedoucím a poněvadž z jeho strany došlo skutečně k hrubému porušení předpisů, nepřichází v úvahu zmírnění podle § 7 zák. č. 71/1958 Sb.

Otázkou výkladu § 9 odst. 1 vyhl. min. fin. č. 187/1960 Sb. a otázkou odpovědnosti za tzv. pokladní manko se zabýval Nejvyšší soud pod 1 Cp 241/62; zaujal toto stanovisko:

Tzv. pokladní manko, které je rozdílem mezi účetním stavem, zjištěným podle počítadel tržby kontrolní pokladny a mezi skutečným stavem pokladní hotovosti, zjištěným podle denní tržby, o který je skutečný stav nižší než stav účetní, nemusí se vždy projevit jako schodek ve smyslu ust. § 4 odst. 1 zák. č. 71/1958 Sb., tj. jako rozdíl mezi skutečným stavem svěřených hodnot a mezi správnými údaji účetní evidence, o který je skutečný stav nižší než je stav účetní. Ust. § 4 odst. 1 cit. zák. – pokud by byla uzavřena jen smlouva o hmotné odpovědnosti za svěřené zboží – by proto dopadlo jen na ty případy pokladního manka, které jsou schodkem ve smyslu cit. ust.; naproti tomu za pokladní manko, které by se neprojevilo jako rozdíl mezi skutečným stavem svěřených hodnot a mezi údaji účetní evidence, by zaměstnanec na základě smlouvy o hmotné odpovědnosti, podle § 4 odst. 1 neodpovídal. Kdyby nebylo možno postihnout ostatní případy tzv. pokladního manka, znamenalo by to nejen narušení pokladní kázně, ale bylo by tím i umožněno, aby se zaměstnanci obohacovali o zisk prodejny v odporu se zásadou, podle níž podniky jsou povinny odvádět tržby nebo jiné hotovosti od obyvatele zásadně nezkráceně na své účty u banky, nebo u spořitelny (§ 8 odst. 1 vyhl. č. 187/1960 Sb.; srov. i bod 25 směrnic MVO č. 64/1958 Věstníku MVO) a v rozporu se zásadou, že všechny neodůvodněné zisky podniku se odčerpávají do státního rozpočtu (srov. předpisy o komplexním rozboru zisku: § 56 odst. 2 vyhl. min. fin. č. 123/1960 Sb., úřední sdělení ve Věstníku MVO č. 1/1961).

Účel zabránit tomuto obohacování a zajistit pokladní kázeň sledují předpisy o provádění pokladních operací (vyhl. min. fin. č. 187/1960 Sb., pokud jde o podniky a ostatní hospodářské organizace soc. sektoru a předpisy o používání kontrolních pokladen v prodejnách a závodech veřejného stravování: směrnice MVO č. 64/1958 Věstníku MVO ve znění výnosu MVO č. 38/1959 Věstníku MVO). Tyto předpisy zavedly zvláštní smlouvu o zvýšené odpovědnosti pokladníků, resp. jiných zaměstnanců, kteří mají odpovědnost za přijaté peníze.

Podle § 9 odst. 1 vyhl. min. fin. č. 187/1960 Sb.,²⁾ která – pokud jde o odpovědnost za tzv. pokladní manko – platí pro podnikové pokladny na podnicích – pokladnu spravuje a pokladní operace provádí pracovník k tomu písemně ustanovený vedoucím organizace; při svém ustanovení podepíše pokladník písemnou smlouvu o převzetí odpovědnosti za hodnoty svěřené k vyúčtování.

Podle bodu 7 směrnic MVO č. 64/1958 Věstníku MVO ve znění výnosu MVO č. 38/1959 obsluhou kontrolních pokladen je pověřen zpravidla pokladník (pokladní) nebo prodavač, pověřený vedoucím prodejny. Musí být řádně seznámen s významem kontrolní pokladny, způsobem používání a s předpisy o údržbě, je hmotně odpovědný za přijaté peníze. Není-li v prodejně pokladní ani jiný zaměstnanec pověřený obsluhou kontrolní pokladny, odpovídá za práci pokladny a přijaté peníze vedoucím prodejny.

Podle bodu 8 výnosu MVO č. 318/1959 Věstníku MVO uzavřel-li pracovní kolektiv smlouvu o kolektivní hmotné odpovědnosti též za hospodářské prostředky svěřené k vyúčtování včetně peněžních prostředků, může kontrolní pokladnu obsluhovat kterýkoli člen kolektivu.

Z těchto ustanovení vyplývá, že odpovědnost za tzv. pokladní manko má především pokladník (resp. prodavač pověřený vedoucím prodejny), který má zvýšenou odpovědnost, pokud s ním byla uzavřena smlouva o hmotné odpovědnosti za svěřené peněžní prostředky (event. i jako součást smlouvy pracovní a nikoli jako samostatná smlouva) (srov. § 9 odst. 1 vyhl. č. 187/1960 Sb., bod 7 výnosu MVO č. 38/1959 Věstníku MVO); pokud s pokladníkem tato zvláštní smlouva o hmotné odpovědnosti nebyla uzavřena, odpovídá jen za podmínek § 2 a v rozsahu § 6 zák. č. 71/1958 Sb.

Vedoucí prodejny má zvýšenou odpovědnost za tzv. pokladní manko, pokud nebyl v prodejně

pokladník ani jiný zaměstnanec pověřen obsluhou kontrolní pokladny, a pokud s vedoucím prodejny byla uzavřena zvláštní smlouva o hmotné odpovědnosti za svěřené peněžní prostředky (event. jako součást smlouvy o hmotné odpovědnosti, jejímž předmětem jsou svěřené hospodářské prostředky). Nebyla-li s ním uzavřena zvláštní smlouva o hmotné odpovědnosti za svěřené peněžní prostředky, odpovídá podle § 4 odst. 1 cit. zák. za tzv. pokladní manko jen pokud se projeví současně jako schodek ve smyslu § 4 odst. 1 cit. zák.; naproti tomu za pokladní manko, které se neprojeví jako rozdíl mezi skutečným stavem svěřených hodnot a mezi údajem účetní evidence, vedoucí prodejny na základě smlouvy o hmotné odpovědnosti za svěřené hospodářské prostředky podle § 4 odst. 1 neodpovídá; má jen tzv. obecnou odpovědnost podle § 2, § 6 cit. zák.

Zvýšenou odpovědnost za tzv. pokladní manko v případě smlouvy o kolektivní hmotné odpovědnosti má pak kterýkoli člen kolektivu, jestliže pracovní kolektiv uzavřel smlouvu o kolektivní odpovědnosti též za hospodářské prostředky, svěřené k vyúčtování včetně peněžních prostředků.

Za podmínek shora uvedených má tedy pokladník, event. vedoucí prodejny nebo kterýkoliv člen kolektivu zvýšenou odpovědnost za tzv. pokladní manko (§ 4 odst. 1 zák. č. 71/1958 Sb.). V případě žaloby o zaplacení pokladního manka podnik prokazuje, že tu je pracovní poměr, z kterého závazek k náhradě škody vzniká a že zaměstnanec převzal hmotnou odpovědnost za svěřené peněžní prostředky a dále, že podle provedeného vyúčtování je tu škoda a v jaké výši. Na hmotně odpovědném zaměstnanci naproti tomu je, aby tvrdil a dokazoval, že škodu nezavinil, že škoda vzniklá zaviněním podniku (zcela nebo zčásti) nebo objektivními příčinami. Exkulpaci hmotně odpovědného zaměstnance usnadní tu podstatně zachování postupu podle bodu 21 a násl. směrnic MVO č. 64/1958 Věstníku MVO.

1) Srov. i Pravidla o inkasování hotovostí v soustavě státních spořitelen, uveřejněná ve Sbírce pokynů pro provoz státních spořitelen č. 5.

2) Srov. naproti tomu § 8 vyhl. č. 196/1956 Ú. l., který nevyžadoval uzavření smlouvy o hmotné odpovědnosti pokladníkem, ale jen prohlášení.